dr Sandra Zajmi,¹ Profesor strukovnih studija

Visoka strukovna škola za ekonomiju i upravo, Beograd

PRINCIPI TRANSPARENTNOG FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA KAO OSNOV KONTROLE KVALITETA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

SAŽETAK: Finansijsko izveštavanje je od velikog značaja za investitore i druge učesnike na finansijskom tržištu, kroz odluke vezane za alokaciju njihovih resursa kao i za regulatorna tela i mnoge druge korisnike. Poverenje svih ovih korisnika u transparentnost, integritet i kvalitet finansijskog izveštavanja je od suštinske važnosti za globalnu finansijsku stabilnost i uravnotežen ekonomski rast. Finansijska kriza, čije se posledice osećaju i dalje, izložila je slabosti u računovodstvenim standardima i njihovoj primeni. Ove slabosti smanjuju kredibilitet finansijskog izveštavanja, koje doprinose opštem gubitku poverenja u finansijski sistem. U nameri identifikovanja ključne uloge opšte svrhe finansijskog izveštavanja, koju ono ima za finansijski sistem, izdvojena su četiri principa od strane tela FCAG (savetodavna grupa za finansijsku krizu), koja finansijsko izveštavanje mora da ispuni. Principi transparentnog finansijskog izveštavanja su sledeći: Efektivno finansijsko izveštavanje, Ograničenja u finansijskom izveštavanju, Približavanje računovodstvenih standarda i Nezavisnost i odgovornost donosioca računovodstvenih standarda. Pобоljšanja u standardima koji povećavaju transparentnost i smanjuju kompleksnost, mogu da pomognu i obnove poverenje učesnika na finansijskom tržištu i na taj način služe kao katalizator za povećanu finansijsku stabilnost i ekonomski rast.

¹ sandra.zajmi@gmail.com

Iz tog razloga, rad se prevashodno bavi pitanjima uspostavljenih standardizacije, ali i kontrole kvaliteta finansijskih izveštaja u savremenim uslovima.

Ključne reči: standardizacija, kontrola kvaliteta, finansijski izveštaji, internacionalizacija poslovanja, transparentno finansijsko izveštavanje.

UVOD

Kao rezultat globalne finansijske krize, došlo je i do velikog uticaja na računovodstvo i finansije što dovodi i do implikacije na svetske ekonomije. Sve pomenuto dovelo je i do nedostatka resursa za merenje snage postojećih pozicija finansijskih institucija. Zbog takvih negativnih uticaja na računovodstvo, Odbor za međunarodne računovodstvene standarde i Odbor za standarde finansijskog računovodstva (IASB), objavili su dopunske korake kao odgovor na globalnu finansijsku krizu, nakon njihovog zajedničkog sastanka u Londonu 23. i 24. marta 2009. godine.

Ovi postulati su pomogli da se uspostavi adekvatna forma finansijskih izveštaja u kontekstu finansijske krize. U prethodno važećoj formi bilansa stanja, nije bilo prostora za odražavanje nekih bitnih ekonomskih događaja kao što je inflacija/deflacija, rast akcija, fluktuacije valuta, kamatnih stopa i promena vrednosti hipoteka, ali u predloženoj reformi finansijskih izveštaja, dolazi do značajnih izmena na osnovu računovodstvenih implikacija. IASB je ustanovljen da donosi i objavljuje jedinstven skup globalnih računovodstvenih standarda, koji su od javnog interesa i koji obezbeđuju visok kvalitet finansijskih izveštaja opšte namene. S obzirom na cilj, IASB održava širok spektar javnih konsultacija i traži saradnju interkontinentalnih i nacionalnih organa širom sveta. Od 1973. godine, i u SAD je osnovan odbor za standarde finansijskog računovodstva, organizacija u privatnom sektoru za uspostavljanje standarda finansijskog računovodstva i izveštavanja.

Ovi standardi objavljuju i način pripreme finansijskih izveštaja i autoritativno su priznati kao primarni od strane Komisije za hartije od vrednosti i Američkog instituta za ovlašćene javne računovođe. Svi ovi standardi, objavljeni kako od strane IASB, tako i od FASB, su neophodni za funkcionisanje finansijskog izveštavanja za potrebe investitora, kreditora, revizora i drugih koji se oslanjaju na pouzdane, transparentne i uporedive ekonomske i finansijske informacije. Ova dva odbora su se složila da rade zajedno i ekspeditivno u cilju usaglašenja standarda koji se bave aktivnostima vanbilansnih aktivnosti i obelodanjivanja i procenjivanja finansijskih instrumenata. Oni takođe rade i na analizi objavljivanja kreditnih gubitaka u

okviru projekta finansijskih instrumenata. Osim toga, odbori su se složili da izdaju predloge o zameni svojih standarda vezanih za finansijske instrumente sa zajednički donesenim standardom. Odbori će nastaviti da se oslanjaju na ekspertizu koju obezbeđuje savetodavna grupa za finansijsku krizu (FCAG), visoko rangirano savetodavno telo formirano u svrhe usmerenja odbora ka zajedničkom odgovoru na finansijsku krizu.

FCAG je zadužen za razmatranje kako mogu poboljšanja iz sfere finansijskog izveštavanja pomoći da se poveća poverenje investitora u finansijska tržišta i traži da se identifikuju značajna računovodstvena pitanja, koja zahtevaju neposrednu pažnju zajednice ili duži period razmatranja.

Teme o kojima se naročito raspravlja uključuju, između ostalog, upotrebu fer vrednosti u računovodstvu, pitanja rezervisanja i druga pitanja vezana za vođenje vanbilansne aktive, u prvom redu tretiranje vozila u vanbilansnoj aktivi. FCAG je takođe bio uključen u istraživački nadzor nad odborima, određivanje procesa donošenja standarda u vanrednim situacijama, kao i u istraživanje koristi od približavanja standarda ova dva odbora. Kao deo svog rada, FCAG razmatra razne studije u vezi sa finansijskom krizom, kao što su američka studija Komisije za hartije od vrednosti o metodi "*market-to-market*", kao i mnoge druge studije i radove iz različitih zemalja i različitih računovodstvenih tela.

Sve svetske zajednice treba da sarađuju u uspostavljanju finansijskih standarda, budući da sve više i više zemalja usvajaju MSFI. Koraci koji su relevantni treba da podrže težnju zajedničkog pristupa ka nastojanju da sveukupni cilj, između ostalog, bude i traženje načina za usaglašavanje između Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MSFI) i američkih opšte prihvaćenih računovodstvenih principa (GAAP).

U oblastima kao što je računovodstvo, preterane zakonodavne mere mogle bi izazvati suprotan efekat. Izdavanje uputstva koji bi rezultirali u čisto mehaničkom prihvatanju pravila posle mogu biti recept za katastrofu.

Ako se napredak može postići kroz konsultativni proces, to bi trebalo da bude moguće na način da i javni a i privatni sektor mogu da doprinesu razvoju pojedinih standarda, i to od početne faze postavljanja standarda. Budući da većina razvijenih zemalja teži nekom obliku finansijskog povezivanja, vlasti bi, takođe, trebalo da daju podršku novim standardima, jer su izdati od strane međunarodne računovodstvene institucije.

Globalna finansijska kriza dovela je do potrebe preispitivanja upravljanja, praksi i standarda mnogih učesnika na ekonomskom i finansijskom tržištu. Poverenje u transparentnost, integritet i kvalitet finansijskog izveštavanja je izuzetno važno za globalnu finansijsku stabilnost i ekonomski rast.

PRINCIPI TRANSPARENTNOG FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

Prilikom razmatranja načina unapređenja kvaliteta finansijskog izveštavanja u uslovima finansijske krize, FCAG je usmerio pažnju prvenstveno na pitanja koja se odnose na finansijske institucije zbog njihovog centralnog mesta u krizi. Međutim, mi verujemo da se mnogi od njihovih zaključaka i preporuka generalno mogu primenjivati na sve poslovne subjekte. U nameri identifikovanja ključne uloge opšte svrhe finansijskog izveštavanja, koju ono ima za finansijski sistem, izdvojena su četiri principa koja finansijsko izveštavanje mora da ispuni, ako se ima namera da finansijsko izveštavanje ispuni pomenutu ulogu. Verujemo da je finansijska kriza istakla važnost ovih principa. Principi transparentnog finansijskog izveštavanja su sledeći:

1. *Efektivno finansijsko izveštavanje* - Finansijsko izveštavanje igra integralnu ulogu u finansijskom sistemu i nastoji da obezbedi nepristrasne, transparentne i relevantne informacije o ekonomskim performansama i stanju preduzeća. Efektivno finansijsko izveštavanje zavisi od kvaliteta računovodstvenih standarda, kao i njihove dosledne primene ali i uloge nezavisne revizije u kontroli primene pomenutih standarda.

Finansijsko izveštavanje je od velikog značaja za investitore i druge učesnike na finansijskom tržištu, kroz odluke vezane za alokaciju njihovih resursa kao i za regulatorna tela i mnoge druge korisnike.

Poverenje svih ovih korisnika u transparentnost, integritet i kvalitet finansijskog izveštavanja je od suštinske važnosti za globalnu finansijsku stabilnost i uravnotežen ekonomski rast. Tamo gde se nacionalni standardi razlikuju od Međunarodnih računovodstvenih standarda ili američkih opšteprihvaćenih računovodstvenih principa, ili dolazi do neusaglašenosti ovih dvaju vrsti računovodstvenih standarda, na način na koji mogu imati značajne efekte na finansijske izveštaje, efekti takvih razlika bi trebalo da budu obelodanjeni tako da ne ugrožavaju transparentnost i integritet finansijskog izveštavanja. Bez obzira što se finansijska kriza dogodila pre više od deset godina, posledice se, posebno u manje razvijenim zemljama, još uvek osećaju, pa ne možemo sagledati pravu sliku i finalni rezultat iste, ipak već sada se čini jasno da računovodstveni standardi nisu koren ili uzrok finansijske krize.²

² Videti, na primer, Izjavu predsednika Radne grupe o finansijskim tržištima (*Policy Statement of the President's Working Forum*), potom Izveštaj Foruma za finansijsku stabilnost (Financial Stability Forum) pod nazivom "Unapređenje tržišta i institucionalna otpornost", (april 2008), Izveštaj Komisije za hartije od vrednosti-SAD Izdanje broj 33-8975, Izveštaj i preporuke Shodno članu 133 za vanredne ekonomske stabilizacije (2008): Studija o Mark-to-market principu (30. decembar, 2008) i Izveštaj Komiteta za tržišta kapitala pod nazivom "Globalna

U isto vreme, jasno je da je kriza izložila slabosti u računovodstvenim standardima i njihovoj primeni. Ove slabosti smanjuju kredibilitet finansijskog izveštavanja, koje doprinose opštem gubitku poverenja u finansijski sistem. Slabosti prvenstveno uključuju: (1) teškoće u primeni fer vrednosti (“*mark-to-market*”) na nelikvidna tržišta, (2) odloženo priznavanje gubitaka u vezi sa kreditima i drugim finansijskim instrumentima od strane banaka, osiguravajućih društava i drugih finansijskih institucija, (3) pitanja u vezi širokog spektra vanbilansnih finansiranja, posebno u SAD; i (4) izuzetnu kompleksnost računovodstvenih standarda vezanih za finansijske instrumente, uključujući kao problem i više pristupa za priznavanje obezvređenja sredstava. Neke od ovih slabosti su takođe naglasile oblasti u kojima se Međunarodni Standardi Finansijskog Izveštavanja (MSFI) i američki opšteprihvaćeni računovodstveni principi (US GAAP) značajno razilaze.

Zagovornici upotrebe fer vrednosti ne poriču da zaista *Mark-to-market* računovodstvo prikazuje fluktuacije na tržištu, ali oni istovremeno tvrde da je cikličnost ovih ciklusa životna činjenica i da korišćenje fer vrednosti ne pogoršava ove cikluse. Štaviše, oni tvrde da je upotreba fer vrednosti, koja je u skladu sa standardima, uslovila tzv. “rano upozoravanje”, odnosno rane signale otkrivajući nepravilnosti na tržištu sa “naduvanom” vrednošću imovine. Po njihovom mišljenju, ovo je doprinelo blagovremenom prepoznavanju problema i ublažavanju krize.

Bez obzira na konačni ishod debate o fer vrednosti, malo je verovatno da su računovodstveni standardi doveli do potcenjivanja vrednosti finansijskih sredstava.

Bitno je znati, da bez obzira na važnost samih standarda i principa, poboljšanja u računovodstvenim standardima ne mogu da predstavljaju “lek” za finansijsku krizu rešavanjem osnovnih ekonomskih pitanja i pitanja upravljanja (na primer, preterano preuzimanje rizika ili smanjenje kapitalizacije bankarskog sektora).

Međutim, kako je pokazala i pozitivna reakcija tržišta na objavljivanje rezultata američkih stres testova, poboljšanja u standardima koje povećavaju transparentnost i smanjuju kompleksnost mogu da pomognu i obnove poverenje učesnika na finansijskom tržištu i na taj način služe kao katalizator za povećanu finansijsku stabilnost i ekonomski rast.

2. *Ograničenja u finansijskom izveštavanju* - Iako efikasno finansijsko izveštavanje omogućava ispunjenje zahteva o neophodnoj opreznosti i transparentnosti tržišta, investitori, analitičari, regulatori i drugi ne

finansijska kriza: Plan za regulatornu reformu” (maj 2009). Ovi izveštaji sadrže sve neophodne preporuke za poboljšanje računovodstvenih standarda, i nijedan od njih ne navodi sâmo računovodstvo kao uzrok finansijske krize, nego ukazuju na niz drugih faktora i uzroka.

mogu da se oslone samo na informacije koje ono pruža. Svi korisnici treba da prepoznaju ograničenja finansijskog izveštavanja: finansijski izveštaji daju samo snimak u vremenu ekonomske performanse i ne mogu da obezbede savršen uvid u efekte makro-ekonomskog razvoja. Finansijsko izveštavanje zavisi od seta pouzdanih podataka, kao i od dobrog funkcionisanja tržišta koja imaju odgovarajuću infrastrukturu, kao i od načina korišćenja od strane finansijskih institucija i drugih privrednih subjekata u svrhe pravilnog sprovođenja procesa vezanih za verifikaciju vrednosti i drugih aspekata vrednovanja imovine i obaveza.

Finansijsko izveštavanje pruža samo informacije o performansama poslovanja u određenom vremenskom periodu, odnosno o stanju poslovanja u određenom trenutku. Posebno u turbulentnim vremenima, finansijske informacije mogu biti zastarele kada se, ili ubrzo nakon što se i produkuju. Shodno tome, pri donošenju odluka o alokaciji resursa, finansijski učesnici na tržištu trebaju da "gledaju i dalje od brojeva" u finansijskim izveštajima, uzimajući u obzir i druge relevantne kvalitativne i kvantitativne informacije, uključujući trendove performansi, podatke iz grane ili delatnosti (nacionalne i globalne), podatke o nepriznatim nematerijalnim ulaganjima, faktorima rizika kao i informacije o strategiji i kvalitetu upravljanja i rukovođenja.

Neke od najvažnijih preporuka koje proističu iz ovog principa, možemo izdvojiti na način kako sledi:

- Korisnici finansijskih izveštaja bi trebalo da znaju ograničenja finansijskog izveštavanja i ne bi trebalo da isključuju sopstveni sud kao ni *due dilligence*.
 - Privredni subjekti, posebno finansijske institucije, treba da koriste efektivne procese usklađivanja vrednosti i da na svaki mogući način unaprede svoje postupke u vrednovanju imovine i obaveza. Da bi verifikacija vrednosti bila najpouzdanija, ova funkcija bi trebalo da, kad god je moguće, da bude potpuno nezavisna od prodaje, trgovine i drugih komercijalnih funkcija.
3. *Približavanje računovodstvenih standarda* - Zbog globalne prirode finansijskih tržišta, veoma je važno da se postigne jedan skup visoko kvalitetnih, na svetskom nivou usaglašenih standarda finansijskog izveštavanja koji pružaju dosledne, nepristrasne, transparentne i relevantne informacije, bez obzira na geografsku lokaciju izveštajnog entiteta.

Čak i ako su računovodstveni standardi usaglašeni, razlike u finansijskom izveštavanju mogu da proizilaze iz razlika u nacionalnim ili regionalnim standardima revizije, ili razlike u njihovoj primeni. Iz tog razloga je važno naglasiti da odgovarajuće međunarodne organizacije moraju da

obrate pažnju i da usaglaise divergentna rešenja te dođu do zajedničkog tumačenja.

4. *Nezavisnost i odgovornost donosioca računovodstvenih standarda* - Da bi se razvili standardi koji su nepristrasni i visokog kvaliteta, kreatori računovodstvenih standarda moraju imati visok stepen nezavisnosti od neopravdanih komercijalnih i političkih pritisaka, ali oni takođe moraju imati visok stepen odgovornosti u toku procesa donošenja standarda, uključujući i široki spektar konsultacija sa različitim interesnim grupama, a sve u funkciji sprovođenja i obavljanja posla u svrhe javnog interesa.

Da bi zaštitio svoju nezavisnost od neopravdanog uticaja, IASB mora da ima stalnu strukturu finansiranja u okviru koga se izdvajaju dovoljna sredstva, pod uslovom da se sredstva izdvajaju na pravedan način i po adekvatnim osnovama.

U svrhe ojačavanja autoriteta, sastav Nadzornog odbora bi trebalo da bude proširen te da geografski uključuje regulatore iz šireg spektra nacija.

ZAKLJUČAK

Globalna finansijska kriza dovela je do potrebe preispitivanja upravljanja, praksi i standarda mnogih učesnika na ekonomskom i finansijskom tržištu. Poverenje u transparentnost, integritet i kvalitet finansijskog izveštavanja je izuzetno važno za globalnu finansijsku stabilnost i ekonomski rast. U oblastima kao što je računovodstvo, preterane zakonodavne mere mogle bi izazvati suprotan efekat. Samim tim, i izdavanje uputstava i standarda, koji bi rezultirali u čisto mehaničkom prihvatanju pravila posle mogu biti recept za katastrofu. Svi ovi standardi, objavljeni kako od strane IASB, tako i od FASB, su ipak neophodni za funkcionisanje finansijskog izveštavanja za potrebe investitora, kreditora, revizora i drugih koji se oslanjaju na pouzdane, transparentne i uporedive ekonomske i finansijske informacije. Odbori će nastaviti da se oslanjaju i na ekspertizu koju obezbeđuje savetodavna grupa za finansijsku krizu (FCAG), visoko rangirano savetodavno telo formirano u svrhe usmerenja odbora ka zajedničkom odgovoru na finansijsku krizu. Sve svetske zajednice treba da sarađuju u uspostavljanju finansijskih standarda, budući da sve više i više zemalja usvajaju MSFI. Koraci koji su relevantni treba da podrže težnju zajedničkog pristupa ka nastojanju da sveukupni cilj, između ostalog, bude i traženje načina za usaglašavanje između MSFI i principa GAAP. Jedan od takvih načina jeste i prihvatanje principa samih standarda, da bi bili u mogućnosti da obezbede transparentno finansijsko izveštavanje.

SUMMARY

PRINCIPLES OF TRANSPARENT FINANCIAL REPORTING AS THE BASIS OF FINANCIAL STATEMENTS QUALITY CONTROL

Financial reporting is of great importance to investors and other participants in the financial market, through decisions regarding the allocation of their resources, as well as to regulatory bodies and many other users. The confidence of all these users in the transparency, integrity and quality of financial reporting is essential to global financial stability and balanced economic growth. The financial crisis, whose consequences continue to be felt, has exposed weaknesses in accounting standards and their implementation. These weaknesses impair the credibility of financial reporting, which contribute to a general loss of confidence in the financial system. In order to identify the key role of the general purpose of financial reporting that it has for the financial system, four principles have been established, by FCAG (Financial Crisis Advisory Group), which financial reporting must fulfill. The principles of transparent financial reporting are as follows: Effective Financial Reporting, Limitations of Financial Reporting, Convergence of Accounting Standards and Standard Setter Independence and Accountability. Improvements in standards that increase transparency and reduce complexity, can also help restore confidence in financial market and thus serve as a catalyst for increased financial stability and economic growth.

For this reason, the paper deals primarily with the issues of standardization, but also the quality control of financial statements in current conditions.

Keywords: standardization, quality control, financial statements, internationalization of business, transparent financial reporting.

LITERATURA

1. Accounting Standards 1995/96, (1996) The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London
2. Committee on capital markets regulation, (2009), *The Global Financial Crisis: A Plan for Regulatory Reform*, Preuzeto 15.11.2016. sa internet adrese <https://www.capmksreg.org/2009/05/26/the-global-financial-crisis-a-plan-for-regulatory-reform/>
3. FCAG, (2009), *Report of the Financial Crisis Advisory Group*, Preuzeto 15.12.2018. sa ineternet adrese <https://www.ifrs.org/-/media/feature/groups/consultative-groups/fcag/report-of-the-fcag.pdf?la=en>

4. Financial stability forum, (2008), *Report of the Financial Stability Forum on Enhancing Market and Institutional Resilience*, Preuzeto 06. Septembra 2019, sa internet adrese https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_0804.pdf
5. Međunarodni standardi revizije, (2002) Savez RR Srbije, Beograd
6. Okvir za pripremu i prezentaciju finansijskih izveštaja Odbora IASC, (2003) *Profesionalna računovodstvena regulativa Saveza RR Srbije*, Beograd
7. *Primena MSFI*, (2019) Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd
8. Securities and exchange commission, (2008), *Study on mark-to-market accounting*, Preuzeto 13.09.2019, sa internet adrese <https://www.sec.gov/rules/other/2008/33-8975.pdf>
9. Walter B. Meigs, O. Ray Wheington, Kurt Pony, Robert F. Meigs, (1989) *Principles of Auditing*, Boston

Ovaj rad je primljen **10.11.2019.**, a na sastanku redakcije časopisa prihvaćen za štampu **27.12.2019.** godine.